

■ Lev Kolodni

Əvvəli ötən sayda

Pasternakın xatirələrini qələmə alan Olqa İvinskayanın təxmin etdiyi versiya budur. Mandelştamın həbsi gözləri qarşısında baş verən Anna Axmatova da memuarlarında bu barədə yazır. A.Axmatova kömək üçün Kremlə, Ümumrusiya Mərkəzi İdarə Komitəsinin katibi, həmin zamanlar qüdrətli şəxs olan Yenukidzenin, Pasternak isə hələ yüksək mövqeyini qoruyub saxlayan Buxarinin yanına tələsir. Axmatova qeyd edir: Stalin sual verməzdən əvvəl sərəncam verdiyini və Mandelştamla bağlı hər şeyin qaydasında olacağını söylədi.

Rəhbər Pasternakdan nə üçün narahatlıq keçirmədiyini soruşdu. “Əgər mənim şair dostuma bəla üz vermiş

mən bunu yüksək qiymətləndirirdik”.

Axmatovanın dediyinə görə onlar “ayrılmaz dörtlük” olaraq tanınırdı.

“Gözlənilməz son hədd” zamanı nə deyilmişdi?

Bəlkə şairin telefon zəngindən uzun illər sonra heykəltəraş Zoya Maslennikovaya dedikləri nəzərdə tutulur?

“Şairlər gözəl qadınlar kimidi, onlar üçün bir-birinin dəyərini qiymətləndirmək asan deyil”.

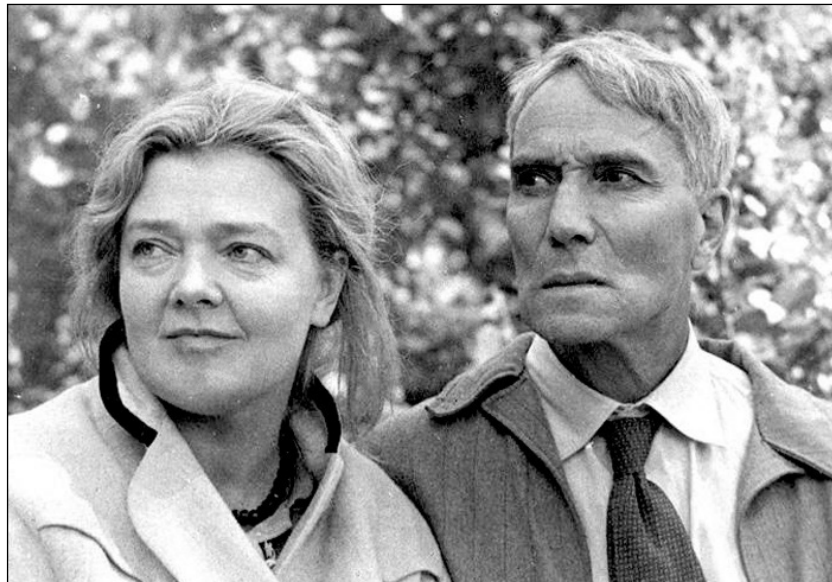
Hətta bir az da aydın şəkildə bunları dedi:

“Əgər Mandelştamın sovet adamı olması haqqında təminat lazımdırsa, onu sizə verirəm”.

“Kreml dağılır”, “Qatil” kimi şeirlərlə tanışlıqdan sonra bu sözləri demək onun ən azı cəsarətli olmasından xəbər verirdi.

Pasternak özünü başqaları kimi aparmırdı. Gah Pilnyaka və digər yazıçılara böhtan atılan zaman olduğu kimi gözlənilmədən ətrafdakıların gözü qarşısında rüsvay edilənlərin köməyinə tələsir (bu zaman alov onun özünü qarsımağa başlamışdı), gah da fransız yazıçısının SSRİ haqqında yazdığı kitaba görə mühakimə edildiyi məktubu imzalamaqdan imtina edir. Öz qərarını isə bu cür əsaslandırır: - Mən kitabı oxumamışam.

Şair marşal Tuxaçevskini edam

sanki poeziya kralının taxtı boşalmışdı, “Doqquz yüz beşinci il”, “Leytenant Şmidt” poemaları isə müəllifi həmin məqama doğru aparırdı.

Bu istiqamətdə xüsusilə sevimli şairini öz ardıya az qala uçuruma aparacaq olan Nikolay Buxarin daha çox cəhd göstərirdi.

Pasternak o nadir şairlərdən idi ki, səs-küylü şöhrətə, xüsusilə də hakimiyyət tərəfindən olan ictimai qayğıya ehtiyac hiss etmirdi. O, hətta səmi-

səsi olmalı idi. Roman-epopeya haqqında düşüncələr şairi uzun illərdir təqib edirdi.

Bacısı Olqa Freydenberqin 5 oktyabr 1946-cı il tarixi qeyd edilmiş məktubundan məlum olur ki, o, 1902-1946-cı illər aralığında bütün zamanını, əvvəlcə “Oğlanlar və qızlar” adlanan romana həsr etmiş, həmin məktubun yazıldığı tarixdə nəzərdə tutulan əsərin dördüncü və ya beşinci hissəsini bitirmişdir. “Bütün bunlar olduqca ciddi işlərdir. Mən artıq qocalmışam, yəqin ki, tezliklə öləcəyəm, buna görə də azad fikirlərimi ifadə etməyi təxirə salmaq olmaz”.

1946-cı ildə özünü qoca hesab edən Boris Pasternakın 56 yaşı tamam olurdu. Elə həmin ilin payızında şairin, “Noviy mir” jurnalının redaksiyasında poeziya şöbəsinin əməkdaşı, tərcüməçi Olqa İvinskaya ilə tanışlığı baş tutur. Beləliklə, payına düşən əzabların öhdəsindən gəlməyə kömək edən sevginin təməli qoyulur.

Romanı yazmağa başladığı zamanndan bəri onu heç kimdən gizlətmirdi. Hazır fəsiləri həm öz evində, həm də qonaqlıqda olduğu zaman dostlara, tanışlara oxuyurdu. O, sovet oxucusu üçün yazırdı. 23 yanvar 1947-ci ildə “Noviy mir” jurnalının redaksiyası ilə romanın dərci üçün bağlanmış müqavilə bunun əsas sübutudur. Qıraət zamanı dostlar məsləhət verir, əsasən “arxa plandakı fikrin inqilabi fonunu gücləndirmək və ətraflı təsvir etməyi” təklif edirdilər. Romanı dinləyən bağ qonşusu Konstantin Fedin Stalinin adının xatırlanmasından heyretə gəlirdi. Pasternak isə bu irad-dan nəticə çıxarmadı.

Yazıçıların birinci qurultayında şairin əleyhinə çıxış edən köhnə bədxahlardan olan Aleksey Surkov jdanovşının (Jdanov doktrinası. KPMK katibi A.Jdanov tərəfindən 1946-cı ildə əsas qoyulmuş sovet mədəni hərakəti - X.N.) qarçılarından biri olan “Mədəniyyət və həyat” qəzetində Pasternaka “hücum etmişdi”. Tam əsaslı şəkildə siyasi donosa aid edilmiş olan məqalədə iddia olunurdu ki, “...sovet ədəbiyyatı onun poeziyası ilə barışa bilmir”.

Moskvada Pasternakın “əksinqilabi roman” yazması haqqında söz-söhbət yayıldı.

Aleksey Surkovun ardınca Alek-sandr Fadeyev Pasternakın “ideya düşmənlərimizdən” biri olduğunu bildirdi.

Hücumlar 1948-ci ildə də davam etdi. Nəticədə “Seçilmiş”in çap edilmiş cildi məhv sürükləndi. Bu hadisə aprel ayına təsadüf edirdi. Elə həmin ayda Pasternak yazırdı: “Şikayət etməyim üçün səbəb yoxdur, həyatımdan razıyam. Amma romanı tezliklə yazıb bitirmək istəyirəm”. Yazıçı artıq həmin dövrdə əsəri “Doktor Jivaqo” adlandırmaq qərarına gəlmişdi. Müəllifin təsəvvüründə şair yazan əsas qəhrəman “Pasternak, Blok, Yesenin və Mayakovskinin ümumiləşmiş obrazı” idi.

Növbəti ildə Pasternak romanın ikinci hissəsini yazmağa başladı. Elə həmin dövrdə kosmopolitizmlə mübarizə baş qaldırdı. Hücumlar yenidən hərəkətə keçdi, bu dəfə onun nəsil-köku ön plana çəkildi. Lakin bu təqiblər şairin uzun illərdir gözlənilən həbsi ilə müqayisədə heç bir şey idi.

Davamı səhifə 13-də

Əbədiyyət girovu

olsaydı, onu xilas etmək üçün az qala divara çıxardım”. Pasternak cavabında dedi: “Əgər mən narahatlıq keçirməsəydim, Siz bu məsələdən xəbərdar olmayacaqdız”. “Yazıçıların təşkilatlarına nə üçün müraciət etmədiz?” - “Yazıçı təşkilatlar 1927-ci ildən bəri bu işlərlə məşğul olurlar”. - “Amma o, sizin dostunuzdu axı”. Pasternak duruxdu və Stalin uzunmüddətli sükutdan sonra davam etdi: “Həm də o, işinin ustasıdır”. Pasternak cavabında “Bunun məsələyə daxli yoxdur” dedi. Boris Leonidoviç düşündü ki, rəhbər onun Mandelştamın şeirləri haqqında xəbəri olub-olmadığını yoxlayır, öz qərarı cavablarını da bununla izah etdi. “Biz ancaq və ancaq Mandelştamdan danışırıq, mən nə vaxtdır sizinlə söhbət etmək istəyirdim” - “Nə barədə?” - “Həyat və ölüm haqqında”. Stalin bu sözləri eşidən kimi dəstəyi asır.

Pasternakın duruxmasının səbəbi aydın idi - o, Mandelştamı heç vaxt dost hesab etməmişdi. Onlar arabir görüşür, bəzən Mandelştam qonaq gəlir, yeni şeirlərini oxuyur, əsasən tərcümə ilə məşğul olmamaq kimi məsləhətlər verirdi. Amma bütün bunlar onun anlayışında dostluq deyildi. Pasternakın arvadına elə gəlirdi ki, Mandelştam onun ərinə münasibətdə özünü təkəbbürlü aparır. Onun ədəbiyyatçılar mühitindən həqiqi dostları gürcü şairlər və onların arvadları idi.

Nadejda Mandelştam yazırdı: Boris Leonidoviç həmsöhbətilə, hamımızla - mənimlə, Anna Andreyevna ilə (Axmatova - L.K.) olduğu kimi söhbət edirdi. Və biz hər üçümüz - A.A., O.E. (Osip Mandelştam - L.K.) və

etməyi tələb edən xora da qoşulmaqdan imtina etmiş, qəzəbə tuş gəlmiş Buxarinə səmimi məktub yazmışdı. Görünür, Pasternakı cəzalanmaqdan “məlek”, az qala “təlxək” reputasiyası xilas etmişdi, məlum olduğu kimi zalımların qarşısında ancaq həqiqəti söyləməyə icazə verildi.

1937-1939-cu illər repressiyaları zamanı Pasternakın Stalinə qarşı düşüncələri kəskin şəkildə dəyişir, o, artıq Pyotru xatırlatmırdı.

Artıq Pasternak qardaşını, Tabidzeni, Mandelştamı, Meyerxoldu, yüzlərlə tanışını, qohumlarını, dostlarını həbs etdikləri kimi onu da hər an həbs edə biləcəkləri düşüncəsi ilə yaşamağa başlamışdı. Lakin, daim qorxu içərisində yaşamasına baxmayaraq, “sımasını qorumağa” çalışırdı. Həmin dövr üçün normal davranış forması olmasına baxmayaraq, artıq Stalin haqqında şeir yazmırdı.

Fərqli düşüncələrinə görə onu tənqid etməyə başladılar, iclaslara dəvət etmədilər, ən əsası çap etməyi dayandırdılar.

Tərcümə fəaliyyətinə - əsasən gürcü dilindən tərcümələrə başladı.

Bununla da şəxsi yaradıcılıq donduruldu, amma şairin ömrü “böyük terror” illərində yarım qalmadı, əksinə hələ bundan sonra iyirmi ildən artıq yaşadı. “Qoca” sözünün şairin obrazı ilə heç cürə uyusmamasına baxmayaraq, “Velikomuçenik” hünərini ahlı yaşlarında göstərmək nəşib oldu.

* * *

Pasternak şöhrətin ilk zirvəsinə otuzuncu illərin əvvəllərində çatmışdı. Mayakovskinin intiharından sonra

miliyinə şübhə yeri qoymayan etiraf da etmişdi:

Heç yaxşı əlamət deyil

Göyə ucalan insan.

Arxivlər yaratmağa nə gerek var ki, Üstündə əsdiyin əlyazmalardan.

Pasternak bu gün hər bir möhtərəm arxivdə mühafizə ediləcək qaramalarını sobada yandırır.

Onun şüuru məişətlə bağlı deyildi. O, qəlbini mənəvi qanunları ilə yaşadığından, mənəvi yolu dünyəvi nizamsızlıqdan asılı deyildi. Buna görə də yığıncaqlarda və dövrü mətbuatda davamlı olaraq başının üzərində dolaşan uğursuz tənqidlər olduqca yüngül qarşılır, iş qabiliyyətinə, əhvalına təsir etmir, adət etdiyi cığırda sapsması halı baş vermirdi. Bu isə onun bədxahlarının qəzəblənməsinə səbəb olurdu.

1933-cü ildə “Mühafizə fərmanı” avtobiografik nəsr əsəri qadağan edildiyi zaman şimşəklərdən biri güruldadı.

Şairin, həyatın yaxşılaşması və rejimin yumşalması xüsusunda keçmiş illüziyalardan qurtulması ilə onun rəsmi dairələrdən uzaqlaşdırılması başladı. Elə bu zaman sübut etdi ki, onun son zamanlar dilə gətirdiyi “mövqeyə görə şəxsiyyətini itirmək” şüarı təkçə gəlişigözəl sözlər deyildi. O, incəsənətə münasibətdə Şostakoviçin musiqisi haqqında direktiv məqalələrlə təbliğinin həyata keçirildiyi istiqamətin əksinə gedirdi. Böyük bəstəkarı zəhərlədikləri yığıncaqda iştirak edən “Rəhbər” və “İlahi”nin ağzından birdən-birə bu sözlər eşidilmişdi: “Qışqırmayın, əgər qışqırırsızsa, hamınız eyni səsle qışqırmayın, müxtəlif səslərlə qışqırın.”

Bu mənəvi dağıntı haqqında şairin etirafı da diqqətçəkəndir: “1936-cı ildə, məhz bu qorxunc proseslər başladığıda mənim üçün hər şey mənasını itirdi. Zamanla baş verən bərabərleşmə isə onunla mənim aramda açıq-aşkar mübarizəyə çevrildi”.

Gördüyümüz kimi, Boris Pasternak müasirlərini düz iyirmi il qabaqlamışdı. O, N.S.Xruşovun partiyanın XX qurultayındakı çıxışından sonra insanları həqiqəti başa düşdüklerini mənən duyurdu.

İyirminci illərin sonundan şair şərti adı “İnqilab” olan “ölüm və həyat” haqqında, ədəbi nəslinin taleyindən bəhs edən povest yazmağa başladı. Povest böyük həcmli romanın bir his-

Həbs 1949-cu ilin payızına təsadüf etdi. Lakin onu deyil, Olqa İvinskayanı həbs etdilər. Həbsdən on dörd gün sonra isə qadını, qarşısında Pasternakın imzalı kitabları düzülmüş müstəntiqin yanına apardılar.

“Sizin Pasternakla xaricə qaçmaq istəməyinizə səbəb nədir” müstəntiq A.S.Semyonov soruşdu. “Bizdə dəqiq məlumatlar var. Məsləhət görürəm ki, düşünüb cavab verəsiniz, Pasternakın yazdığı romanın antisovet məzmunundan xəbəriniz varmı?”

Müstəntiq İvinskayanın ifadəsini oxuduqda bəyan edir: “Siz lazım olanı yazmırsınız. Yazmalısınız ki, o, sovet gerçəkliyinə böhtan atır”.

İvinskayanın həbsindən yarım il sonra Pasternakı Lubyankaya çağırdılar. Telefonda onun tezliklə gəlməsi təklif edilirdi. İvinskayadan müsadirə edilmiş kitabları və məktubları Lubyankada ona təqdim etdilər.

Olqa İvinskayanı həbs edib sürgünə göndərmişdilər. Şairi isə həbs etməsələr də, bu yolla cəzalandırırdılar.

O, bu zərbəyə də mətanətlə döz-

cio D'ancelonu tanışlıq məqsədi ilə qonaq gətirdi”.

Burada bir məqama aydınlıq gətirmək istərdim. Boris Leonidoviç romanın əlyazmasını mütaliə üçün vermir. Məqsədi əsərin sərhəddən uzaqda çap edilməsi idi, çünki romanın vətəndə nəşrinə inamı demək olar ki, qalmamışdı.

“İtaliyanın nəhəng nəşiri Feltrinellinin emissarı (nümayəndə - X.N.) Sercio D'ancelo bu gün qonağım oldu - şair Olqa İvinskaya xəbər verdi. O, mənim romanımla maraqlandı. Mən isə dedim ki, əgər əsər onların xoşuna gəlsə, onu istədikləri kimi istifadə edə bilərlər”.

“İstədikləri kimi istifadə edə bilərlər” - bu cümlə heç də “tanışlıq”a oxşamırdı.

Doğrudur, Pasternak özü əcnəbi nəşirlərlə görüşə can atmır, onlara müraciət etmirdi. Lakin 1956-cı ilin mayın sonunda hadisələrin axarıyla atdığı həmin qəti addıma hazır idi. İtalyalı kommunist müəlliflə söhbət əsnasında diqqəti partiyanın XX qurultayından sonra ölkədə və dünyadakı siyasi iqlim dəyişikliyinə yönəltdi.

başladı, iki il ərzində o 24 dildə nəşr edildi!

İtaliyadakı nəşrdən bir il sonra İsveç Elmlər Akademiyası Pasternakı Nobel mükafatına layiq gördü. Ondan əvvəl bu şərəfə rus müəlliflərdən İvan Bunin layiq görülmüşdü. “Sonsuz minnətdaram, müəssirəm, fəxr edirəm, heyrətlənmişəm, utanıram”, - şair Stqholma göndərirdi teleqrafda qeyd etmişdi.

“Ədəbiyyat ayanları”, ilk növbədə də Pasternakı xəyanətdə ittiham etməmiş Aleksey Surkov tamamilə başqa hisslər duyurdu.

Bir gün Konstantin Fedin bağ evinə gələrək bəyan etdi ki, Pasternakdan “öz xoşu ilə” mükafatdan imtina etməsi tələb edilir.

Stalin öz zamanında analoji mövzuların çapına qarşı olduğundan daha güclü təqib başlandı. İuda, zavallı doktor Yuri Jivaqo və müəllif eyni sıraya qoyulurdu. Nikolay Serqovantsev və Vladimir Firsovun rəhbərliyi ilə Litinstitutun tələbələrinin bir hissəsi şairi xaricə göndərmək tələbi altında nümayiş keçirdilər.

Məhz bu hədə-qorxu onu mükafat-

Şairin evinə həkim göndərdilər ki, gözünü üstündən çəkməsin, özünə qəsd etməsinə imkan verməsin. 31 oktyabrda Pasternak Xruşova bu məzmunlu məktub yolladı: “...Mən anadan olandan bəri, həm həyatım, həm də işimlə Rusiyaya bağlıyam... Vətəndən kənara köçmək mənim üçün ölümə bərabərdir. Bu səbəbdən xahiş edirəm, mənə qarşı bu cür tədbir görməyəsiz. Əlimi ürəyimin üstünə qoyaraq deyə bilərəm ki, mən sovet ədəbiyyatı üçün nə isə etmişəm və hələ ona gerekli ola bilərəm”. Məktubun göndərildiyi həmin gün Yazıçılar İttifaqının ümumi yığıncağında Pasternakı öz sıralarından uzaqlaşdırıldı.

Rus ədəbiyyatının şərəfinə həmin günlər poemalar, romanlar və pyeslər müəllifinin əleyhinə coşğunluq göstərən kütləyə qarşı meydanda döyüşünə çevrilmiş bir insan tapıldı. Bu “Doktor Jivaqo”nun çap edilməsi nəzərdə tutulan, lakin həyata keçirilməyən nəşriyyatın redaktoru idi. O, romanı bir neçə dəfə, əlində qələmlə oxumuş, məzmunun dərinliyinə varmış və bu zaman indi hər kəsə məlum olanları başa düşmüşdü. Həmin vaxt Anatoli Vasilyeviç Starostin ayağa durub dedi:

- Mənim əlimdə mükəmməl sənət əsəri var. Siz isə onu təqib vasitəsinə çevirmisiz.

Beləliklə, Yazıçılar İttifaqının üzvlərinin sayı bir nəfər qədər azaldı. Amma SSRİ vətəndaşlarının sayında azalma baş vermədi. MK-yə gəlmiş şairə elan edildi ki, ona Vətəndə qalmağa icazə verilib.

Pasternakın azadlıq arzusu ona baha başa gəldi. Qışqırıqlar səngiyəndə o, “Nobel mükafatı” şeirini yazdı:

Qovulan heyvan kimi keçdim ələ.

Hardasa insanlar, azadlıq, işiq var.

Mənimlə arxamda təqibin səsküyü

Çıxış yolu yoxdu...

Bu şeiri ingilis müxbirə verib İngiltərədəki doğma bacılarına çatdırmasını xahiş etdi. Amma həmin şeir təkcə bacılara deyil, radio vasitəsilə bütün dünyaya yayıldı.

Pasternak bütün əzablara dözür, işləmək üçün özündə güc tapırdı. Pyes yazdı. Baş verənlərə görə isə təəssüflənirdi, italyan nəşirə onun üçün etdiklərinə görə minnətdarlıq edir, “uğursuz taleyinin onlara yaşatdığı xoşagəlməz hadisələr”ə görə üzr istəyirdi.

İtalyan nəşirə verilən əlyazma Qərbin əlinə keçən yeganə nüsxə deyildi.

1957-ci ildə roman İtaliyada çap olunmazdan əvvəl müəllif daha bir əlyazmanı fransız ədəbiyyatçı Jaklin de Pruayara hədiyyə etmişdi. Bu, “yoxlanmasına macal tapılmadan”, “Noviy mir”in redaksiyasında nəticəsiz qalan və oradan lüzumsuz olaraq geri qaytarılan çap variantı idi. Bu mətn rus dilində 1978-ci ildə Jaklin de Pruayarin söyləri nəticəsində dərc edilir.

Gördüyümüz kimi, Pasternak çalışdı ki, həyatının əsas zəhməti havada qalmasın. Əgər birdən roman müsadirə edilərdisə (təcrübələr göstərir ki, bu cür qorxuların əsası var idi), bir neçə nüsxəsinin azadlıqda qalmasının qarşısına qalmışdı.

Təbiət şairə heyretətamiz həyat eşqi və sarsılmazlıq bəxş etmişdi. O, 1958-ci il oktyabr həyəcanından sonra az müddət çalışdı. Tezliklə ikinci infarkt baş verdi, ardınca isə Aleksandr Tvardovskinin (Rus yazıçısı, şair, jurnalist, 1910-1971 - X.N.) düşgər olduğuna bənzər xərcəng baş qaldırdı.

Şairin son nəfəsində arvadı Zinaida Nikolayevnaya söylədiyi iki kəlmə oldu. Birincisi - bağışla. İkincisi - sevinirəm. Qadın hər iki kəlməni özünə aid etdi. O, ehtimal etdi ki, şair arvadının qolları arasında vəfat etdiyi üçün sevinir. Mənim fikrimcə, sonuncu söz Zinaidaya aid deyildi. Pasternak ölüm yatağında sevinc hiss edirdi. Yalnız həmin anda - həyatdan ölümə sirli keçid zamanı onu hiss etmişdi. Uşaqlıqdan bəri inandığı digər dünyaya əzabsız qədəm basdığı üçün sevinirdi.

Rus dilindən tərcümə edən:
Xatirə Nurgül

Ədəbiyyat girovu

dü. “Mən yenə də istədiyim kimi yaşayıram, həyatım bahasına başa gəlsə də sağ-salamat və xoşbəxtəm”, - “sevgi qayığı” sürgün çaylarının soyuq sularında uzun müddətlik üzüb getdikdən bir il sonra yazırdı.

Xoşbəxtlik və həyat eşqini yazmaqdan alırdı. Roman bitdi, Hötenin, Şekspirin tərcüməsi yekunlaşdı.

Lakin gücü tükənirdi, 1952-ci ilin payızında ilk infarkt oldu. Bütün zavalılar kimi Pasternakın da beş saat uzanıqlı vəziyyətdə qəbulda gözlədiyi Botkinski xəstəxanasına apardılar, palatada yer boşalana kimi gecəni dəhlizdə keçirdilər. Hətta burada da - ölümle təkbətək qalarkən pəncərədən görünən ağacların təpəsindən boylan Moskvanın şəfəqlərinə nəzər salaraq, öz sözləri ilə desək, dua edir və “xoşbəxtlikdən sevinərək ağlayırdı”.

1953-cü ilin payızında Olqa İvinskaya da başqa günahsızlar kimi sürgündən qayıtdı. Pasternak isə bu zaman da “mənim zamanım hələ gəlməyib” düşüncəsi içərisində yorulmadan Yuri Jivaqonun dəftərinə roman və şeirlər yazırdı. Stalinin ölümündən bir il sonra şeirləri “Znamya” jurnalının aprel nömrəsində “Romandan on şeir” başlığı ilə dərc edildi.

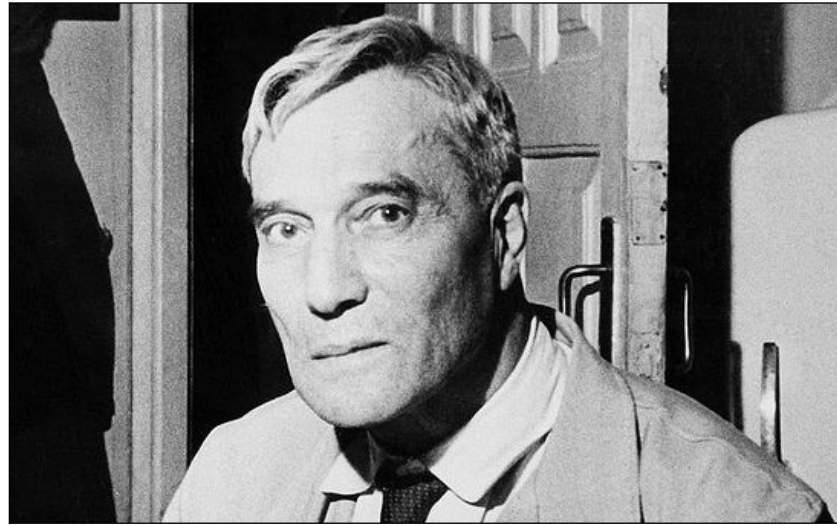
“Havalar qısa müddətlik mülayimləşdi”, amma “ədəbiyyatın ayanları” ilə isinməyən münasibətlər, “rəsmi mühit”lə də son həddə idi. İfşa edilmiş kultun yerinə yeni “şəxsiyyətsizlik kultu” formalaşmağa başladığını ilk anlayan şəxslərdən biri Pasternak oldu.

*Şəxsiyyət kultu itirib qüdrətini
Mənasız ifadələrin kultu
Meşşan və şəxsiyyətsiz kult
Yüz dəfələrlə böyüyüb.
Hər gün acizlik yaşayıyıq
Yer tapmırıq özümüzə
Faktiki qruplar isə
Donuzsifəllilərdi ancaq.*

Qar əridi, bahar gəldi, redaksiya isə “Doktor Jivaqo”nu çap etməyə tələsmirdi.

Konstantin Fedin məhdud çevrədə romanı “möhtəşəm” adlandırırsa da, “Noviy mir” jurnalının redaksiya heyətinin müəllifə etiraz edən beş üzvünün imzaları arasında K.Fedinin də imzası yer almışdı. Bu hadisə 1956-cı ilin sentyabr ayının ortalarına təsadüf edirdi.

Amma bu imtinadan bir neçə ay əvvəl mayda belə bir hadisə baş verdi. V.M.Borisov və E.B.Pasternakın bioqraflarının yazdıqlarına görə “1956-cı ilin mayında Yazıçılar birliyinin əcnəbi kollegiyasının üzvlərindən biri Pasternakın evinə İtalyan kommunist partiyasının üzvü, Moskvadakı İtalyan radio yayımının əməkdaşı Ser-

Qısa müddətli söhbətin ardınca Pasternak evdə kimsəyə bir söz demədən, heç kimlə məsləhətləşmədən romanın əlyazmasını təqdim etdi. Vidalaşarkən isə İtalyana dedi: “Siz məni öz edamıma dəvət etdiniz”. Əslində isə o, hər şeyə hazır idi, hətta edama da.

Nəşir əlyazma ilə tanış olduqdan sonra romanı İtalyan dilində nəşr etmək niyyətini xəbər verdikdə, Pasternak 30 iyunda göndərdiyi cavab məktubunda buna şad olacağını bildirdi. Əlavə olaraq isə: “Əgər onun bir çox vəd verən jurnallarda nəşri gəciksə və siz onları qabaqlasaz, mənim vəziyyətim faciəvi olacaq” deyərək qeyd etdi. Lakin nə edam, nə faciə, heç bir şey məşəqqətli romanı çap etmək istəyən müəllifin qarşısını kəsmək iqtidarında deyildi.

Həm Olqa İvinskaya, həm də şairi təhlükəli vəziyyətə saldıqını başa düşən Sercio D'ancelo “iş təxirə salması” haqqında nəşirə teleqram göndərməsi barədə Pasternakı dilə tutsalar da vəziyyət dəyişmədi:

“Pasternak az qala qışqırırdı ki, biz onunla ləyaqətsiz insan kimi rəftar edirik. “Mənim bu yaxında “Doktor Jivaqo”nun çap edilməsi həyatımın başlıca məqsədidir”, deyərək yazdığım Feltrinelli barədə nə düşünəcəkdir?”

Moskvadan işin “yubandırılması” ilə bağlı göndərilən teleqram latın hərfləri ilə rus dilində yazılmışdı. Lakin bu addım heç bir nəticə vermədi. Verə bilməzdi.

Çünki Y.Yevtuşenkonun xatirələrindən məlum olduğu kimi müəllifin nəşirlə anlaşımasında “yalnız fransız dilində yazılmış teleqram və məktublara etibar etməli!” - deyərək qeyd edilmişdi

“Doktor Jivaqo” 1957-ci ilin noyabrında İtalyan dilində çapdan çıxdı. Romanın yer kürəsində təntənəli yürüşü